

Prof. Dr. İl Han ÖZAY(*)

Tek tanrılı dinlerdeki bir İnanışa göre sag ve sol omuzunda sürekli olarak birer melek oturur, sağdaki “sevap”ların, soldaki ise “günah”larının çetelesini tutarmış;

onlardan duymadım ama

Günah ve sevapların yazımına, Anayasa Mahkemesi'nin ilk ürünlerini vermeye başladığı tarih olan 1962'den çok önce, 1961 Anayasası'nın hazırlanış aşamasından başlamak gerekir. Çünkü, asıl ve yedek üyeleri Mahkemeye ulaşabildikten çok kısa denebilecek bir süre sonra emekliye ayrılmak zorunda kaldıkları için “kendileri İçtlhadTm yaratamaması bir yana, Anayasa da Mahkeme'nin yetkileri de kısıtlı bir biçimde öngörülmüştü.

Çok sonraları Mahkeme'nin en büyük günahları arasında görülecek “yürürlüğün durdurulması” ve “Güven Oylaması'nın iptali kararlarını zorunlu kılan en büyük hata, kanımca bu “eksik bırakılmış kuruluş”tur.

Öyle İse. İlk tünafa. Mahkeme'nin değil, ama Adem'le Havva'ya yasak mevvanın yedirilmesi gibi, 1961'deki Anayasa ko-yucunundur.

Bununla beraber. 1962 Anayasa koyucu. Üyelerin tümünün CnmhrfMskanı tarafından atanması gibi. Yüksek Mahkemele-ri bile bir ölçüde “degrade” eden yeniden düzenleme bir vana. “Anayasa değişikliklerini (n) ... sadece şekil bakımından” **incelenip denetlenebileceğini.** olağanüstü hallerde, ... çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin (ise) şekil ve esas bakımından ... aykırılığı iddiasıyla ... dava açılama (yacağmı)” öngörmekle bu “İlk günah”ı

(*) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku öğretim üyesi.

1. Bu konuya Anayasa Mahkemesinin 33 üncü Kuruluş Yıldönümü Sempozyumuna sunduğum “Yeni Bir Düzendeki Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluş Görev ve Yetkileri He Yargılama Usulleri” başlıklı bildiri de değinmiştim, (in Anayasa Yargısı 12, Ankara 1995. s. 45-49.)
2. Önprojeyi hazırlamakla görevli İstanbul Bilim Komisyonu Başkanı Onar. ABD Yüksek Mahkemesi'ndeki gibi üyelerin ömür boyu görevde kalabilmeleri tezini savunuyordu. Bu onların “kendi” ve dolayısıyla Yüksek Mahkeme'nin de belli bir süreklilik kazanabilecek “içtlhad”ını geliştirebilmesine olanak verebilecekti. Bu öneri kabul görmemekle beraber, yine de, önprojeye göre üyelerin emeklilik yaşını yetmişbeşti.
3. Omejta, Mahkeme yasa gücü ve etkisindeki tüm Meclis kararlarını denetleyebilme yetkisi ile donatılmıştı. Dahası, bunu öneren ve olmamasını eleştiren Onar bile, öyle bir durumda da “yürütmenin durdurulması”nın zorunlu olacağıma akıma getirmemişti.

unutturmuş, 1961 bunun yanında "zemzemle yıkanmış" gibi kalmıştır.⁴

Mahkemenin kendisinden başlayacak olursak, sanırım ilk ve en büyük sevabı, başlangıcından bugüne kadar, varoluş nedenini oluşturan "Cumhuriyet" ve onun ilkeleriyle niteliklerine tam bir bağlılıktır denebilir.

"... Cumhuriyet denen (D)evlet şekli(nin) temel kuruluşları, hak ve ödev kurallarıyla bir ilkeler topluluğu.,"⁵ olduğunu vurgulayan Mahkeme, hiç bir görevin Anayasanın 2 nci maddesinde belirlenen niteliklerden "Hukuk Devleti'nin yitirilmesi ya da zedelenmesi pa-hasına olamayacağı"⁶ kararlaştırmış, dava hakkı, tabii hâkim ya da Mahkemenin değişimiyle "olağan yargı yeri" ve "olağan hâkim" il-keleri, yargı denetimi ve bağımsızlığı gibi konulara ilişkin ve onlara değinen kararlarında da⁷ Anayasanın üstünlüğü bağlamında "Hu-kuk Devleti" İlke ve kavramının altım çizmiştir. Kanımca, Anayasa

4. Nitekim, 1961 Anayasasının ilk şeklinde bu konuda herhangi bir açık hüküm ol-mamakla beraber. Mahkeme, Türkiye İşçi Partisinin 68 İnci maddenin değiştiril-mesi ve geçici 11 inci maddenin de kaldırılmasına karşı açtığı davada hem "şekil" hem de "esas" bakımından denetim yapabileceğine hükmetmişti. (16.6.1970. E. 1970/1-K, 1970/31, in R.G. 7 Haziran 1971-13858, s. 1) Mahkeme, bu kararın-da "esas"a girmeyip sadece "şekil" bakımından iptal İle yetinmekle beraber. Ana-yasa koyucu yukarıda anlatılan yönde bir değişiklik yaparak yetkilerini daraltma çözümünü yeğlemiştir. Bu da Amerikan Kongresinin tutumunun tamamen tersi-dir. Nitekim, daha önce de vurguladığım gibi, Supreme Court'un 1955 tarihli Ped-relro karar üzerine Kongre, o zamana kadar bulunmayan ve yabancıların sınırdışı edilmesine ilişkin kararların da denetlenebilmesini olası kılan bir hükmü "Göçmenlik Yasası'na eklemiştir. (ÖZAY İ., "Evvel Allah Sonra Yüksek Mahke-me",in İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi (İHİD), 1985, Sayı 1 -3, Vakur Versan'a Armağan.)

Ne var ki, bazılarına göre İse "Anayasa Mahkemesi'nin (o zamana) dek en çok tar-tışma yaratan tutumu. Anayasa değişikliklerini öz yönünden denetleme eğilimi olmuştur (ve)... Anayasa Mahkemesi'nin bu tutumu tehlikelidir de; çünkü ; a) bu tutum, toplumda, Mahkeme'nin kendisini anayasanın da üstünde gördüğü izle-nimini yaratmakta(dır.) (EROĞUL C., Anayasa Mahkemesi'nin yirminci yıldönü-mü, in A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, cilt XXXVII Eylül-Aralık-1982, No : 3-4, s.133-134.)

5. Cumhuriyet Senatosu üye tamsayısının altıda birini aşan senatörler tarafından Anayasa değişikliklerine karşı açılan davada verilen (oybirliği/çokluğu ile red) ka-rarından. (15.4.1975 tarih ve E. 1973/19-K. 1975/87, m R.G. 26 Şubat 1976-15511, s. 7. sütun 2.)

6. Antalya Asliye 1 inci Hukuk Mahkemesinin başvurusu üzerine Anayasanın "Ka-mulaştırma" kenarbaşlıklı 38 inci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkratan hakkın-da (oyçokluğu/birliğiyle) verilen iptal karar. (12.10.1976. E. 1976/38-K.1976/46, in R.G. 20 Ocak 1977-15825, s.7 sütun 2.)

7. Yüksek Savcılar Kurulu kararlarının kesin olduğuna ilişkin 1961 Anayasasına 1971 değişiklikleri sırasmda eklenen 137 nci madde hükmüne karşı Danıştay 5 inci Dairesinin itiraz başvurusu üzerine verilen oy çokluğuyla İptal karar. (27.9.1977 tarih ve E. 1977/82-K. 1977/117, İn RG. 14 Ocak 1978-16169) Anayasanın 144 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan. Yüksek Hâkimler Kurulu kararlan aleyhine başka mercilere başvurulamaz hükmüne karşı yine 5 İnci Dairenin itiraz başvurusu üzerine (oyçokluğu/birliğiyle) verilen red karar. (27.1.1977, E. 1976/43-K. 1977/4, İn R.G. 21 Nisan 1977-15916, s.3)

Mahkemesi bu kararlarıyla Cumhuriyetin “öz” niteliklerini® sayıp onlara yüklediği anlamı açıklamakta, fakat bunlar içinde “Hukuk Devletine üstün bir yer vermektedir.

Dolayısıyla, “Cumhuriyet”in tek ve değişmez bir niteliği olduğu, demokratiklik, lâiklik ve sosyal adaletin de “Hukuk Devletinin olmazsa olmaz” unsurları sayılması gerektiği, Anayasa Mahkemesi kararlarına dayanarak da pekâla savunulabilir.^{8,9}

Anayasa Mahkemesi “Hukuk Devleti”ni “Yargıya ilişkin sorunlara ağırlık vererek koruma eğiliminde imiş gibi görünse de kavramın diğer yönleri olan lâiklik ve sosyal adalet düzeni sorunlarını da aynı duyarlılıkla ele almış yorumlamıştır.

Lâiklik ilkesini anlatan en önemli kararlarından biri, hatta hep güncel olduğundan belki de en önemlisi,¹⁰, “Yükseköğretim kurumlarında dersane, laboratuvar, klinik, poliklinik ve koridorlarında çağdaş kıyafet ve görünümde bulunma (nın) zorunlu (...) (olduğu, ancak,) (d)ni inanç sebebiyle boyun ve saçların örtü veya türbanla kapatılması (nın) serbestliğine“ ilişkin yasal hüküm hakkında verdiğidir.¹¹

Buna karşılık, Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanuna karşı yapılan başvuruya ilişkin

-
8. Bunlar ve daha başkalarını da irdeleyen bir inceleme, "Anayasa Mahkemesine Göre Cumhuriyetin özü* başlığının konulması, Yazarına göre “adeta kendiliğinden” olmuştur. (YAYLA Yıldızhan, a.g.m., in İ.Ü. Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Münasebetler Enstitüsü Hıfıfı Timur'un Anısına Armağan, İstanbul 1979).
  - Buna karşılık "Anayasa Mahkemesi eleştiriler, özellikle onun af yasasıyla ilgili veya “cumhuriyet”in nitelikleri hakkında yaptığı yorumlarla verdiği bazı kararlarını ele alarak, onun yetkisini aştığını ve yasama organı gibi hareket ettiğini ileri sürmektedirler. Bu eleştirilerde tir gerçek payı bulunduğu kabul edilebilir ama, başka ülkelerdeki durumlar incelenirse, bu eleştirilerin aşırılığı gözden kaçmaz." (KIRATLI M., Anayasa Mahkemeleri ve Siyasal Polemikler, in A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, cilt XXXVII. Eylül-Aralık 1982, No : 3-4, s. 127.)
  9. Bu değerlendirme, yukarıda anılan kararların hüküm kısmına değil de gerekçelerinde yeralan anlatıma göre yapılmıştır. Ne var ki, anılan kararın irdeleyenlerden bazdan. Özellikle sonuçlarına ilişkin yargılarında bunları beğenmekte, başka bazıları da eleştirmektedirler. Demek ki. “sevap” ve “günah” konusunda tam bir görüş birliği hiç bir zaman olamamaktadır.
  10. Aslında Millî Nizam Partisinin kapatılmasına ilişkin karar da lâiklik konusunda son derece önemlidir. (20.5.1971, E. 1971/1-K. 1971/1, İn Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, 9.1972. s. 3-71, R.G. 14.1.1972-14072) Bununla beraber bildiriri hazırlandığı sırada söylenti şeklinde dolaşan bir olasılık 21 Mayıs günü yapılan bir başvuru ile Mahkeme önüne getirilmiştir. Hem bu, hem de Sayın Sağlık’ın bildirişinin konusunu oluşturması nedeniyle sadece bu notu eklemelerde yetiniyorum. (Üniversite, 23 Mayıs 1997).
  11. Cumhurbaşkanı Evren’in başvurusu üzerine <wç okluğuyla verilen iptal karar. (7.3.1989 tarih ve E. 1989/1-K, 1989/12. İn R.G. 5 Temmuz 1989-20216, s. 15-41).

karan, Mahkeme'nin "sosyal Devlet" ilke ve kavramı karşısındaki tavrının somut örneklerinden sadece biridir. Mahkeme bu kararında "Sosyal Hukuk Devleti, Atatürk Milliyetçiliği ve Türk Milletinin bağımsızlığı" gibi birlirliyle pek bir ilgisi yokmuş gibi görünen kavramları hem "meczetmiş", hem de bunları zaman sürecinde "durağan" bir biçimde değil de belli ve belirli bir "dinamizm" içinde yorumlayarak "anlamlarını çağdaşlaştırmış"tır.¹²

Anayasa Mahkemesi, "Hukuk Devletini korumayı amaç edinen uygulamasında, doğrudan ya da dolaylı olarak "İdarî Rejim "i kollayıp gözetmiştir. Nitekim. Orta Doğu Teknik Üniversitesi sözleşmeli akademik personeline ilişkin, İdarî Yargıda görülmekte olan bir uyuşmazlıkta "Damştayın görev alanına giren bir anlaşmazlığın çözümünün adli yargı yerine bırakılması konusunda yasama organının takdir ve seçme serbestisine sahip olduğunu Öne sürme olanaksızdır"¹³ gerekçesi "İdarî Rejim "in anlam ve kapsamını en geniş bir biçimde yansıtan anlatımdır.

Mahkeme, yap-İşiet-devret denilen usule göre hazırlanan sözleşmelerin aslında bir "imtiyaz" olduğu ve özel değil "İdare Hukuk" ilkelerine göre yapılmalı gerektiğine İlişkin ^M yeni bir kararının gerekçesinde de ¹⁶adını koymadan yine Anayasanın benimsediği "İdarî rejim"! Yasama'ya karşı koruyup kollayan bir tutum içinde olmuştur. Bu örnekler çoğaltılıp, özelleştirme konusundaki kimi kararların gerekçelerinde yer verilen bazı anlatımlar da, doğrudan olmasa bile dolaylı bir biçimde bu özenin bir belirtisi olarak anılabilir.

12. T.B.M.NI. Anamuhalefet Partisi (Halkçı Parti) tarafından açılan davada oyçokluğu verilen ret kararı. (18.2.1985 tarih ve E. 1984/9-K. 1985/4., İn R.G. 26 Ha-1985 18793, s.9-38)

Bu olayı İrdelerken, Yüksek Mahkemenin bazı temel kamu hizmetlerinin fiyatından söz etmesi beni üzmüşse de, özellikle Sayın Muammer TURAN'ın karşıoy gerekçesinde de bunun eleştirilmesi ve kararın genel gerekçesinde "Sosyal Devlet" kavramının, öğretiye de yollamalar yapılarak, ayrıntılı bir biçimde ele alınması ilke karşısındaki duyarlılığın gerçek bir kanıtıdır.

13. Danıştay 12 nci Dairesinin itirazı üzerine oyçokluğuyla verilen İptal karar. (25.5.1976, E.1976/1-K.1976/28. İn R.G. 16.8.1976^15679, s. 1-8)

14. Anayasa Mahkemesi "kamu hizmeti" kavramını da, bence doğru ve yerinde olarak geniş yorumlamaktadır, örneğin "Devletçe işletilecek Madenler Hakkında Kanma İlişkin 21.6.1979 tarih ve E. 1979/1-K.1979/30 saydı karar (R.G. 14.1.1980/16869) yorumlayan bir içtihat notunda "Devletin hüküm ve tasarrufu altında olan doğal zenginlikler ve kaynakların arama ve işletilmesinin ilke olarak Devletin görevi sayılması Anayasa koyucunun bu İşlen (kamu hizmeti) niteliğinde gördüğünün açık, kanıtıdır" sonucuna varılmaktadır.. (BİLGEN p., Kamu Hizmeti Hakkında, in İdare Hukuku ve filmleri Dergisi (İHİD), Yıl 1, Sayı 1, Mart 1980. s.1 13.) Buna karşılık bazdan da "Madenlerin aranması ve işletilmesinin maddi (işlevsel) anlamda bir kamu hizmeti olduğunu. Anayasanın 130 uncu maddesine dayanarak savunmak olanaksızdır* karşıt görüşündedir. (AZRAK A.U. in YARGLı Sayı 47, Mart 1980. s.17.)

15. E. 1994/71-K. 1995/23. 28-6.1995, İn R.G. 20 Mart 1996-22586, s.37-53 (oybirliğı-oyçokluğuyla iptal).

ODTÜ karan Mahkemenin, yalnız "İdarî Re'âm" ve İdarenin kendisi değil aynı zamanda doğrudan doğruya "İdare adamTnı da¹⁶ koruyup kollama çabasının¹⁷ en güzel göstergelerinden biridir.

Mahkeme, sadece biraz önce anılan ODTÜ sözleşmeli akademik personeline ilişkin uyuşmazlıkta değil Memurun Muhakematı Hakkında Kanun-u Muvakkat konusunda verdiği, birbirini izleyen iki ret kararında¹⁸ da bu koruyup kollama özen ve çabasını sürdürmüştür.^{19 20}

30 uncu Kuruluş yıldönümü vesilesiyle sunduğum "Anayasa Mahkemesi (ya da Yargısının) Meşruiyeti" konulu⁹⁰ bildiriyi şöyle bitirmiştim : Sonuç Olarak,

Aneyasa Yargısı (ve mahkemeleri) çağdaş marjinalin merkezleşebilmesinin olası, tek ve vazgeçilmez aracı ile yöntemidir.

Anayasa Mahkemeleri (ya da yargısı) geçmişi değerlendirme ve düzeltmeyle düzenin geleceğini doğru zemine oturtmanın ideal "parametre"²¹ veya belli bir anlamı olan boyutudur.

"Marjinalin merkezleşbilmesi"nin en anlamlı örnekleri de, kanımca, Özelleştirme konusunda verilen kararlardır.²⁹ Bunların birçoğunda parti olarak değil tek bir kişi, (yani "marjinal") yanına yeter sayıda milletvekilini alarak çoğunluğun hukuka aykırı uygulamalarını iptal ettirebilmiş, dolayısıyla "merkezleşbilmiş"tir.

-
16. Bu terim Yargıtay'a aittir. Nitekim Yüksek Mahkeme, "fiilî yol"a ilişkin kararında kamu görevlisinin sorumluluğunu tartışırken onu böyle anmaktadır.
  17. Bu konuda en önemli içtihat ise Danıştay'ın ünlü "14021İkikerkan"dir. (Danıştay içtihatları Birleştirme Kurulu, 7.12.1989, E.1988/6-K.1989/4, İn Danıştay Dergisi 78-79, s.50-67)..
  18. Erdemli Asliye Ceza Mahkemesinin İtiraz yoluyla önüne getirdiği konuda verilen (E. 1967/14-K. 1967/36, 14.11.1967, in R.G. 29 Nisan 1968-İ2886, s. 1-6) ve Çerkesköy Asliye Ceza Mahkemesinin yine itiraz yoluyla önüne getirdiği aynı konudaki (E.1967/16-K.1967/37, 14.11.1967, İn R.G. 2 Mayıs 1968-İ2808, s.1-5) oyçokluğu yla ret kararları.
  19. Dikkat edilirse kararların gerekçelerinden ziyade varılan sonuç önemli olmaktadır. Buna karşılık zaman zaman gerekçe İçinden çarpıcı anlatımlar da görüşü desteklemek üzere alınmaktadır, örnek gösterilen kararların, başlıktaki deyişle bir "sevap'ın mı yoksa " günah" ın mı göstergesi olduğunu birer birer değil de en sonda açıklamak isterim. Zira, özellikle oyçokluğunun sözkonusu olduğu kararlar kimine göre öyle kimine göre böyledir. (Ek. 29.5.97-Tartışmalar sırasında Sayın Aliefendioğlu'nun bana yönelttiği soruya, sonda yer alan cevabımdan sonra Sayın Acarğün söz alarak Anayasa'nın 129 uncu maddesinin özellikle son fıkrasını da pozitifefes olarak örnek gösterip bu değerlendirmeme destek vermiştir Kendisine yazılı olarak da teşekkür ediyorum.)
  20. in Aneyasa Yargısı 9, Ankara 1993, s.67-74.
  21. Bu terim ve tanım BOGNETTİG. Verso Una Nuova Costituzlone, Milano-Glufre, 1993, Tomo secondo, p. 544'den alınmıştır.
  22. Mahkemenin ekonomi alanını denetleme kararları bir çok eleştiri almıştır. Ancak, unutulmasın ki, ABD'de de ünlü New Deal döneminde Industrial Recovery Act, yani Sınai Kalkınma Yasası'nın İptali üzerine Supreme Court'un ekonomik gelişmeye "düşmanlığı"ndan bile sözedilmişti.

Mahkemenin dıştan gelebilecek “tağyir ve tağşiş” yani başkalaştırma ve saflığını giderme girişimlerine karşı kendi kendini, dolayısıyla “Hukuk Devleti”ni olabildiğince korumasının en belirgin örneği İse “Süleyman Arslan” olayı şeklinde hatırlanan durumdur.

Bilindiği gibi, eskiden doçentlik yeni düzende de yardımcı doçentlikten başlayan yasal süresi eksik kalan bir öğretim üyesi YÖK tarafından aday gösterilmiş ve Cumhurbaşkanınca da Mahkemeye üye olarak atanmıştı. Üyelik İçin aranan yasal koşullardan birinin gerçekleşmemiş olması nedeniyle bu duruma karşı çıkıldı ve olay vahim bir soruna dönüşme kıvamına geldiği bir sırada adı geçen öğretim üyesinin de basiretli davranarak çekilmesi İle kapandı. Üzücü olmakla beraber, bu olayla da, Mahkeme’nin işlev ve konumu ile yetkilerini titizlikle korumak ve kullanmak bakımından ne denli duyarlı davrandığının gerçek bir belirtisi olarak kabul edilmek gerekir.

İyi niyetle de olsa, aday gösteren kuruluşların olası bir yanılışı ve bunun Cumhurbaşkanının gözünden de kaçabilmesi durumunda Anayasa koyucunun hiç amaçlamadığı ve belki de Öngöremeyeceği bu tür bir "başkalaşma" Mahkeme’nin “saflığını giderme” tehlikesini de ister istemez beraberinde getirebilirdi. Bazılarınca var olduğu ileri sürülen bir boşluk bu kararlı tutumla bertaraf edilmiş ve böylece aslında Mahkeme’nin kendi kendini koruma yoluyla “Hukuk Devleti” düzenini gözetmesi gerçekleştirilmiştir.

Başta da değinildiği gibi, Mahkeme, en çok “yürürlüğün durdurulması” kararları nedeniyle eleştirilmiştir.²³ Daha sonra “Güvenoylaması”nın “İçtüzük” değişikliği niteliğinde görerek iptal etmesi de oldukça yadırganmıştır.²⁴ Dolayısıyla bunları Mahkeme’nin günahları hanesine yazanlar çoğunluktadır denebilir. Ne var ki, bunlardan “Güvenoylaması”nda değilse bile “yürürlüğün durdurulması” konusunda Mahkeme’nin, Ceza Hukukundan ödünç alınan bir terimle “ıztırrar half’inde kaldığı, bana göre açıktır. Zira, bazı konularda iptal kararı verilmesi hiç bir anlam ifade etmeyecek, ortaya çıkan “müesses durumlar nedeniyle, tescil edilmiş de olsa "hukuka aykırılık" hiç bir şekilde ortadan kaldınlamayacak, bejde bir durumda da Yüksek Mahkeme abesle İştigal etmiş gibi olacaktı. İşte bu ne-

23. Eleştirenlerin başında gelenlerden biri olduğum da bilinmektedir.

24. Yürürlüğün durdurulması güvencylamasının İptali olayından daha eski olduğu için bu konuda yayınlanmış eleştiriler, benimki de içinde olmak üzere, diğerine oranla çoğunluktadır.

denle, gerçekten ihtiyacı olduğu halde Anayasa koyucunun kendisinden esirgemiş bulunduğu "durdurma" yetkisini uygulamak zorunda kalmıştır. O halde, yetkisizlik konusundaki görüşler saklı kalmak üzere, böyle bir durumun, eğer varsa ayıbı ya da "günah"ı artık Mahkemenin değil "Yasama"nın sayılmak gerekir.

Güvenoylaması olayında da, Mahkeme'nin denetleme yetkisi İçindeki İşlem türlerinin sınırlı sayıda olması nedeniyle bunu aşabilme çabasının ağır bastığı anlaşılmaktadır. Bunda da Mahkeme'nin herhangi bir "kasıt"ı değil "Hukuk Devleti'ni koruma amacı vardır. Hazretl İsa'nın dediği gibi, ilk taşı "hiç günahı olmayan" atacaksa bu herhalde, Mahkeme'yi yetkilerini daha da kısıtlamakla tehdit edenler debidir.

Böyle bir kuruluşun 35 yıllık geçmişini değerlendirmek hem çok kolay hem de çok zordur. Bilim adamları, çeşitli zamanlarda, Mahkeme'nin bazı kararlarını teker teker ya da gruplar halinde irdeleyerek bir takım sonuçlara ulaşmışlardır. Sonra bunları bir araya getirmek gerektiğinde de aslında, iddia edildiği gibi, irdeleme yoluyla bir sonuca ulaşmak değil de önceden belenmiş bir sonucun gerekçesini yaratmak için İşlerine yarayan kararları seçerek irdeleme yapmışlardır. Benim yaptığım işin de bundan değişik bir tarafı yoktur.

Bu bakımdan da yazdıklarımın objektif olduğu iddiasında değilim. Yazdıklarım tamamen kişisel yargılara dayanan bir resim gibidir. Evet, bu belki 35 yaşın siyah beyaz fotoğrafı değil de yağlıboya bir resmidir

Yazmaya başlamadan önce gerçekten de Mahkeme'yi özellikle günahlarıyla anlatabileceğimi sanmıştım. Ama sonra bir de baktım ki daha çok sevaplarını yazmışım; yani melek değilim ama, eğer olsaydım demek ki sağ omuzda oturan olacaktım.

Anayasal "kurum"ları, onların varoluş nedenleri, işlevleri ve toplum yaşamına katkılarına göre değerlendirmek ve ona göre, bir yere oturtmak değil de, görüntülemek gerektiğine İnanıyorum. Bir "Armağan"da, İtalyan düşünürü Benedetto Croce'nin (1866-1952) şu sözünü anmıştım :

"Büyük düşünürler, daha doğrusu büyük adamların, çağdaşları olan kitlelerin önünde, gerisinde veya ortasında belirli ve değişmez bir yerleri olmaz; onlar zaman zaman bu yerlerin herbirinde bulunabilirler."

Bu sözü şimdi Mahkeme'ye uyarlıyorum ve diğer bilim adamlarının övgü ya da yergi niteliğindeki değerlendirmelerini de bu çerçevede ele alıyorum.

Gerçi melekler insanların omuzunda oturmuş, kuramların değil ve zaten ben de melek olmadığımı söyledim ama, eğer olsaydım, bir sağa bir sola geçip otuzbeş yaşın çetelesini işte böyle tutardım. Ancak,

YAŞ OTUZBEŞ : YOLUN YARISI (ETMEZ),..

In mezzo del cammin di nodstra vita...

Dante Alighien (1265-1321)

Divina Commedia (1300-1318)

Önceleri, Latınceden ayırdetmek için "kaba" denilen dilde yazıbp daha sonra bugünkü İtalyancayı yaratan başyapıt sayılan bu eserine. Dante, "Yaşamımızın ortasında..." dizesi ile başlar. Ondan esinlenen Cahit Sıtkı TARANCI'da (1910-1956) ünlü şiirine "Yaş otuzbeş. Dante gibi ortasmdayız ömrün..." diye başlamıştı. Ne var ki Anayasa Mahkemesi gibi kuramların yaşı bellidir de yaşamının ne kadar süreceği bilinmez. Eğer "yol" belli değilse otuzbeş yaş da yolun yansı etmez.

Anayasa Mahkemesi, bugün ayrılmaz ve olmazsa olmaz parçası sayılan "Cumhuriyet"e onun 41 inci yaşında katılmıştı ama, yine tıpkı onun gibi ilelebet payidar kalacaktır.